

Samhällets stöttelelare

TCO KLEV 1944 DIREKT IN I ROLLEN som en av ”samhällets stöttelelare”. Det skedde i en tid då nationell samling länge rått och då samförstånd och kompromiss var ledstjärnor för arbetsmarknadens parter. Under kriget hade arbetsmarknadens organisationer och andra sammanslutningar bistått myndigheterna med att få folkförsörjningen att fungera. Ingen kunde vara emot att tjänstemännen inom privat och offentlig sektor gick samman. LO välsignade föreningen, SAF välkomnade den och landsfadern Per Albin Hansson uttalade:

Ur samhällets synpunkt är ett sunt organisationsväsen en god tillgång. Det medverkar till att skapa ordning och stabilitet. Det bidrar också till att utbreda solidariteten inom samhället. Att de fackliga sammanslutningarna taga sikte på att skydda och befordra gruppintressen betyder icke att de skapa eller skärpa motsättningar. Rätt ledda blir de organ för reglering och avvägning av förhållandena till andra grupper och till samhället.

TCO företrädde ett växande mellanskikt. Det var grupper som uppbar viktiga men sällan glansfulla funktioner i statsapparaten, i kommuner och lands-ting, i skolväsendet, i försvarsmakten, i polisväsendet och annorstädes. Det var betrodda arbetsledare i industrin, ingenjörer som strävade uppåt genom trälande med korrespondenskurser, självlärda journalister, diskreta bankmän och självpuffoffrande sjuksköterskor som nu var beredda att i samarbete hävda sin grupps intressen.

”att skapa bättre sociala förhållanden i landet ...”

Ingen kunde beskylla TCO för att företräda de privilegierade i samhället, även om många inom LO-kollektivet hade det sämre. Många var politiskt aktiva. TCO utgjordes av grupper som ville förändring och framsteg inom de mest skiftande samhällsområden. Genom medlemskårens blandade sammansättning

var det från början naturligt för TCO att ta ansvar för helheten, till och med när konflikt uppstod med starka intressen bland de egna förbunden.

Detta framgick när TCO i ett av sina första yttranden över en statlig utredning tillstyrkte en sjukförsäkringsreform som få medlemmar då skulle ha nytta av, men som organisationen menade ändå var ”ett värdefullt led i strävandena att skapa bättre sociala förhållanden i landet.” Det var denna princip som Nordenskiöld höll sig till när han i strid med STF argumenterade för en lagstadgad tjänstepension: att TCO inte borde motsätta sig reformer man inte hade nytta av men heller inte tog skada av, utan acceptera dem ur solidaritetssynvinkel.

Senare har TCO:s ansvar för den sociala sammanhållningen tagit sig ett starkt uttryck i ett engagerat försvar för den generella välfärdspolitikerna med bland annat krav på att inkomstbortfallsprincipen ska tillämpas högre upp i inkomstskikten. Enligt TCO bör skatterna främst garantera finansiering av den generella välfärden.

Även om TCO-grupperna inte har hört till de privilegierade har de haft intresse av att försvara olika förmåner, som traditionellt hört till den egna gruppen, mot försämringar genom generell lagstiftning. Inom privat sektor har sådana förmåner även i ett längre historiskt perspektiv vanligen tillkommit genom kollektivavtal. Det gäller bland annat principen om hundra procentig lönekomensation vid sjukdom. När den socialdemokratiska regeringen 1991 genom lagstiftning framtvängde en sänkning av den högsta tillåtna kompensationsnivån till 90 procent anmälde TCO regeringen för brott mot ILO-konventionen om fri förhandlingsrätt. TCO fick stöd av ILO även om detta inte kom att påverka avtalen. När alliansregeringen 2009 föreslog att avtalade tillägg till sjukskrivna efter ett år skulle dras in nådde TCO resultat genom att dessutom samverka med försäkringsbranschen och tankesmedjan Timbro, efter påpekande om att även privata försäkringar skulle drabbas.

TCO har aldrig betraktats som en militant organisation även om centralorganisationen alltid i god ordning uttalat stöd för vapenskramlade och konfliktande delar av tjänstemannarörelsen. Den etiketten har i stället ibland klistrats vid organisationer inom tjänstemannarörelsen som burit det direkta ansvaret för avtalsförhandlingar. Detta har säkerligen varit positivt för rollen som samhällets stöttepelare.

Om än icke militant så har TCO ofta uppfattats som radikal. Ett genombrott skedde när TCO i mitten av 1960-talet framstod som bärare av jämställdhetsideal och effektiv kämpe för kvinnornas frigörelse. Samtidigt engagerade sig TCO för de stora utbildningsreformer som skulle utrota de orättvisor ifråga om möjlighet till utbildning som så många medlemmar upplevt in på bara krop-

pen. TCO:s utbildningsdagar blev en manifestation som satte organisationen på reformkartan för en större allmänhet.

i samarbete med LO ...

Förhållandet mellan LO och TCO präglades från första början av ömsesidigt förtroende. Otto Nordenskiöld pekar i den översikt över förhållandet mellan de båda organisationerna, som han skrev vid årsskiftet 1970/71, på betydelsen av att man haft mycket att göra med varandra under krigstidens folkhushållning. Som enskild händelse lyfter han fram betydelsen av 1946 års företagsnämndsavtal då TCO tilläts framträda som självständig avtalspart i ett huvudavtal med SAF. Valter Åmans roll, med rötter i LO och en stark ställning i arbetarrörelsen, kan nog inte överbetonas. Organisationstvister på handelns och statens område tilläts inte alltför mycket störa relationerna mellan centralorganisationerna.

Om TCO inte motsatte sig sociala reformer som mera låg i LO:s intresse så hade organisationen svårt att vinna politiskt gehör för jämställdhetspolitik och skattereformer så länge LO inte var med på vagnen och regeringen var socialdemokratisk. Utbildningspolitiken blev ett mera lätthanterat samarbetsområde med TCO som drivande.

När det gällde att skapa internationella kontakter för den unga tjänstemannarörelsen oroade sig en del för alltför nära samröre med kroppsarbetarnas organisationer. Risken fanns att detta skulle göra det svårare att hävda tjänstemännens intressen, och när den gemensamma nämnaren var arbetarrörelsen kunde man inte delta. Detta ledde till att TCO på nordiskt plan, i FFI och ILO utan större entusiasm försökte bygga upp samverkan på tjänstemannagrund. Att i början av 1970-talet aktivt bidra till att skapa NFS och EFS innebar att man lämnade denna strategi för att satsa på det gemensamma löntagarspåret. Det gav TCO en ställning som internationellt någorlunda jämbördig med LO.

Efter det att Lennart Bodström inte lyckats med att genom 1971 års presideöverenskommelse nå en öppning mot Saco med sikte på sammanslagning, var den uttalade ambition att nå resultat genom nära samarbete med LO och dess ordförande Gunnar Nilsson, som tillträdde 1973. På skatteområdet ledde detta kanske till onödiga kompromisser vilket visade sig när Folkpartiregeringen 1979 helt tillgodosåg TCO:s önskemål. Men på det hela taget hävdade sig TCO väl gentemot LO inom 1970-talets olika reformområden, som inkluderade den stora medbestämmandereformen och som var något av facklig skörde-tid. Ingen kunde tveka om att den gamle glassliparen i LO:s ledning respekterade TCO:s ordförande. Mera oförutsägbart blev samarbetet med de jämnåriga och ifråga om temperament, bakgrund och ambitioner rätt lika stockholmarna Björn Rosengren och Stig Malm vid respektive roder.

... och Saco

Relationen till det nyskapade Saco präglades inledningsvis av en stark men improduktiv självmedvetenhet hos den nya redan framgångsrika centralorganisationen för alla tjänstemän, och från Sacos sida av ung akademisk kaxighet. Saco stämplades länge som militant, egoistisk och oansvarig samt därtill konservativ, vilket TCO-förbunden särskilt under "vänstervågen" kunde profitera på i konkurrensen om medlemmar. Under 80-talet mognade Saco samtidigt som man inom TCO-familjen var beredd att lämna hållningen att Saco var en överflödig organisation och lite splittrat började tala om möjligheterna att få till stånd en samlad tjänstemannarörelse i dialog och inte i konflikt med Saco-förbunden. På uppdrag av TCO:s och Sacos presidier gjorde Jaan Kolk och Läkarförbundets Bo Hjern en rapport 1991 om relationerna mellan TCO och Saco. Den visade att de i sakfrågor alltmer närmat sig varandra, även om TCO spände över ett vidare fält. Slutsatsen var att frågan huruvida samverkan var möjlig eller ej, inte enbart berodde på uppfattningarna i sakfrågor utan kanske mer på de ledande personernas strategiska bedömningar.

Med Inger Ohlsson och Anders Milton som ordförande i respektive organisation i mitten av 1990-talet kunde ett samarbete etableras. Då gav också Sveriges inträde i EU en ny anledning för Saco att engagera sig inom den traditionella fackliga rörelsen. För TCO är det sedan denna tid ofta mera naturligt att samverka med Saco än med LO. Särskilt gäller detta i skattefrågor och frågor om kompetensutveckling; medlemsförbunden möts och samarbetar i förhandlingsfrågor mer än tidigare. Till bilden hör inte bara en alltmer likartad medlemsstruktur utan även att spridningen av Sacos medlemmar på nivåer i arbetslivet stadigt ökar. För LO torde de mera oförutsägbara parlamentariska förhållandena ha gett nya impulser till samarbete löntagarorganisationerna emellan.